

האקדמיה ללשון העברית

אוסף ציפורה ואהרן בר־אדון

לתולדות תחיית הלשון העברית בדיבור־פה

ריאיון עם מר יצחק אבינרי
מראיין: פרופ' אהרן בר־אדון

סימול: 401-36-1 / 401-36-2

כשאתה שואל אותי מי הם האנשים שלזכותם אנו יכולים לזקוף את תחיית העברית, מבלי לזלזל כלל בערכו של בן־יהודה, אני אומר שאין להפליג בשבחו כדרך רבים שחושבים אותו לאבי העברית החדשה, לאבי הלשון העברית וכולי. אבל האמת ניתנה להיאמר שאליעזר בן־יהודה הוא אבי הדיבור העברי החדש. הוא לא אבי הדיבור, אלא מחייה הדיבור העברי החדש. אף על פי שדיברו עברית שנים רבות לפני בן־יהודה. אבל בין האשכנזים, הוא באמת הראשון שסלל דרך לתחיית דיבור עברי. ורצוני להדגיש לך שאת הדברים האלה אומר לך בנו של הרב אבינרי שהיה ראשון לדוברי עברית בין רבני רוסיה. בלי קֶורטוב של גוזמה אני אומר את הדברים האלה. אבי, התחיל לדבר עברית בהיותו בן ארבע־עשרה, חמש־עשרה, כלומר, לפני שמונים וחמש שנים בערך [ככל הנראה בשנת 1890]. זה היה כמעט בתקופה אחת אולי עם ראשית פעולתו של בן־יהודה. בן־יהודה אולי התחיל שנתיים, שלוש לפני כן. אבל בתור רב, הוא היה הראשון לדוברי עברית בין רבני רוסיה. והתחיל לדבר עברית עוד בהיותו נער. לפעמים אפילו אימו הייתה קובלת ומתאוננת לפני בעלה, לפני אביו זאת אומרת, "אינני יכולה לדבר איתו, מה יהיה?" כל כך הוא היה קנאי בעניין זה. אם כן אני אומר את הדבר הזה, שזה פרט קטן לכאורה, אבל חשוב ומעיד שנמצאו אנשים בתקופתו של בן־יהודה שהיו מדברים עברית, משתדלים לדבר עברית בו בדור, =ולא מכוחו, א' בר־אדון: יי אבינרי:	1
ולא מכוחו כלל. אבל בכל זאת אני אומר, שבתנופה גדולה עשה את הדבר הזה אליעזר בן־יהודה. אבל, עם כל אלה אני אומר – דרך לסלילת העברית החדשה בכתב, לא סלל בן־יהודה. אני מדגיש תמיד את הדבר הזה, שדרך כתיבה עברית יש ללמוד לא מבן־יהודה. כי העיקר בלשון העברית, כבכל לשון, זה לא המילים, אלה צירופיהן וצירופי צירופיהן ודרכי שימושן. ודרכי כתיבתו של אליעזר בן־יהודה ואיתמר בן־אב"י גם יחד, לא היו ברוח העברית, יש סטיות הרבה מאוד. שניהם לא כתבו עברית ברוח העברית. זה, מוכרחים לציין את העובדה, זאת היא עובדה. עברית נכונה בכתב, יש ללמוד מאחד העם, מביאליק, מברקוביץ', משאר סופרים כאלה, ולא מבן־יהודה. אם כן, אני חוזר ואומר, את תחיית העברית כלשון ספרותית, יש לזקוף לזכות הסופרים שקדמו עוד לבן־יהודה הרבה, מנדלי, ביאליק, אחד העם ועוד. וכל אלה הם אנשים, אה, או שהיו בני	2
	3
	4
	5
	6
	7
	8
	9
	10
	11
	12
	13
	14
	15
	16
	17
	18
	19
	20
	21
	22
	23
	24
	25
	26
	27
	28
	29

דורו של בן־יהודה או שקדמו לו. אבל את הדיבור העברי חייבים לזקוף לזכותו.	30
בעיקר. הוא היה מן הראשונים ואחריו, כמובן, הוסיפו עוד רבים, זה ברור. אבל	31
בספרות אין לזקוף לזכותו דבר. זה התחיל לפניו וברוח אחרת, ברוח נכונה יותר	32
ממה שהוא חשב.	33
אני מתאר לעצמי את העברית כלשון חיה בלי בן־יהודה. אבל אני אומר לך את	34
האמת, שצורת הלשון הייתה ודאי קצת אחרת. קודם כול הלוא בן־יהודה חידש	35
הרבה מילים, עשרות ואולי מאות מילים, אני לא מניתי להם מספר, שהן נכנסו	36
ללשון המדוברת. ובזה אין לזלזל. כשם שלא הייתה לו השפעה רבה על צורת	37
הלשון, כלומר על צירופי הלשון, על שימושה, על רוחה, אבל הייתה לו השפעה	38
מרובה מצד החומר, אבני הבניין. אולי היו מסדרים את אבני הבניין בצורה	39
אחרת, אבל הוא אסף הרבה אבני חצץ, הרבה מלט, הרבה לבנים לבניין הלשון.	40
ואני מתאר לעצמי את תחיית הלשון בלי בן־יהודה, אבל אין ספק שהלשון	41
הייתה לובשת צורה אחרת במקצת. לא הרבה, אבל במקצת.	42
כי לבן־יהודה תמיד היו, כידוע לך, מתנגדים חריפים מאוד מפאת השקפותיו	43
הדתיות והפוליטיות. כידוע לך הוא נטה לוותר על ארץ ישראל, ונטה לקבל את	44
אוגנדה. ובכלל, בן־יהודה, וגם בנו איתמר בן־אב"י, שניהם היו במידה מסוימת	45
הרפתקנים. ואני אומר בלי גוזמה ובכל מלוא האחריות של הדברים האלה.	46
וההרפתקנות הזאת עוררה מתנגדים חריפים, גם לבן־יהודה וגם לבנו איתמר	47
בן־אב"י. ואני חושב שגם זאת הייתה אחת הסיבות שהוא לא השפיע הרבה	48
בראשית פעולתו. אבל בשנותיו האחרונות, היו כבר הרבה מאוד, מאות ואלפי	49
משפחות שדיברו עברית. הוא השפיע בעיקר אולי בעשור האחרון לחייו, יותר	50
מאשר בעשור הראשון לפעולתו, זה ברור.	51
א' בראדון : השאלה,	52
י' אבינרי : היו לו מתנגדים רבים. אבל אחר כך גם מתנגדיו הוצרכו להודות בחשיבותו.	53
הלוא אתה יודע, דיברתי, עם ביאליק הרבה.	54
א' בראדון : כן.	55
י' אבינרי : ולא שמעתי מפיו דברי זלזול על בן־יהודה. שמעתי מפיו דברי זלזול על קלוייזנר,	56
ו', אה, כעס, דברי כעס שמעתי מפיו על אוסישקין. על בן־יהודה לא שמעתי מפיו	57
דב', הלוא תמיד הייתי מדבר איתו בענייני לשון על פי רוב. לא שמעתי מפיו	58
דברי זלזול על בן־יהודה,	59
א' בראדון : אני,	60
י' אבינרי : הוא הודה כפי הנראה בחשיבותו, בשנותיו האחרונות.	61
	62
י' אבינרי : פה אני דיברתי קודם על בן־יהודה בתור מתחיל, בתור ראשון. ברור שאלמלא	63
ממשיכים לא היה שום ערך ל', לדבר, ברור. מי, מי זה יכול לשלול את חלקם	64
של כל ה', הצבא, זה בדיוק, אה, כמפקד הבא ואין לו צבא ואין לו חיל. ברור	65
שאלמלא חלקם של הפועלים ושל כל אלה שהתחילו לדבר עברית, לא היה	66

העניין בא לידי ביצוע ולא היה, כל פועלו של בן־יהודה לא היה נושא פרי לגמרי,	67
זה ברור. מי זה, יבוא להטיל ספק בדבר? כל המורים וכל אלה שהנהיגו את	68
השיטה "עברית בעברית". איפה יצחק אפשטיין ואיפה גרזובסקי ואיפה כל	69
אלה. אבל הוא היה הראשון, אתה מבין? הוא סלל את השיטה הראשונה. ברור	70
שלולי היו ממשיכים אז לא היה לפועלו שום פרי ושום תוצאות. אבל אני חושב	71
שה', הוא היה הראשון בזמן. אולי גרזובסקי היה כמעט, כמעט בן דורו, כלומר	72
התחיל גם כן באותו הזמן. גם יצחק אפשטיין.	73
	74
אתה יודע, כשדיברת קודם, הזכרת את שם הפועלים. ברצוני להדגיש	75
בהזדמנות זאת, את ערכו החשוב של ברל כצנלסון.	76
א' בראדון: מתי,	77
י' אבינרי: הוא סיפר לי,	78
א' בראדון: מתי עלית לארץ?	79
י' אבינרי: אני עליתי ארצה בשנת תרפ"ו. ראשית,	80
א' בראדון: עשרים ושש [מדבר בשקט].	81
י' אבינרי: עשרים ושש. אבל אני הייתי בארץ עוד לפני כן, בהיותי ילד. בשנת תרע"ד,	82
א' בראדון: ארבע־עשרה.	83
י' אבינרי: בהיותי בן ארבע־עשרה הייתי כאן ולמדתי שנה אחת בגימנסיה "הרצליה". ילד,	84
הייתי בן שלוש־עשרה, אהבת הוריי ובייחוד אבי היקר, הוא אהב את הארץ,	85
הוא ממש, אה, היה מחונן את עפרה. אז הוא לקח ילד בן שלוש־עשרה ושלח	86
אותו לישראל ללמוד כאן. ואני למדתי אז בשנת תרע"ד. בראשית השנה למדתי	87
ואחר כך חזרתי, בקיץ, להורי, לימות החופש. פרצה המלחמה בדרך, ואז לא	88
יכולתי לשוב. אני למדתי כאן שנה אחת בגימנסיה העברית "הרצליה". ואני	89
זוכר, ידיעותיי בעברית היו כל כך מרובות, שהתלמידים היו קוראים לי "רבי	90
עקיבא" [צוחק].	91
א' בראדון: כן?	92
י' אבינרי: באמת, הייתי מסביר להם משנה, הם לא ידעו משנה ולא כלום, מה ידעו. גם	93
המורה עצמו לא ידע משנה. אז היה כביכול בוחן אותי. שואל אותי: "איך אתה	94
אומר את המשנה הזאת?" אני הייתי מסביר אותה יותר טוב מ', היו קוראים	95
לי "רבי עקיבא". ידיעותיהם בעברית היו קלושות מאוד, אבל דיברו עברית	96
שוטפת, כמובן. ואני למדתי אז שנה אחת כאן, ואחר כך חזרתי ולא יכולתי, ואז	97
המשכתי כבר בחוץ לארץ.	98
א' בראדון: האם, היית כאן בזמן מלחמת השפות? או האם הדבר הזה הגיע אליך,	99
י' אבינרי: בשנת 13'?	100
א' בראדון: 13', 14'.	101
י' אבינרי: כמובן, בדיוק אז עליתי ארצה.	102
א' בראדון: כן.	103

104 יי אבינרי : בדיוק, בדיוק. [שר] "הוי, הוי, רננו, רב כביר אושרנו", אני זוכר את השיר	104
ששרנו.	105
106 א' בראדון : שיר, שיר,	106
107 יי אבינרי : [שר] "הוי, הוי, רננו, רב כביר אושרנו. זה היום חג לנו ואורה, ניצחנו בו אויבנו	107
הנורא, ניתן כבוד לשפת התורה, יחי לעד עמנו, תחי לעד שפתינו. חולו, גילו,	108
העיגול הגדילו", אני זוכר שיר ארוך, [צוחק]. זה, כמדומני מי חיבר את השיר	109
הזה, או דושמן או אחד ממורי הגימנסיה, והיינו שרים אותו בראש חוצות.	110
הלוא, זה היה בעצם התקופה ההיא.	111
112 א' בראדון : ציינת את הלשון של הגימנסיה, הייתי רוצה שאתה תתאר לי אותה קצת יותר.	112
113 יי אבינרי : בטרם אשיב על שאלתך זאת, רצוני להעיר לך עוד הערה אחת שגם אותה אינך	113
יודע. אני דיברתי עברית מילדותי. לאחר שאבי, כפי שאמרתי לך, התחיל לדבר,	114
למלמל עברית בהיותו נער, אז כשאני נולדתי השליט את הלשון העברית כלשון	115
הדיבור.	116
117 א' בראדון : בבית?	117
118 יי אבינרי : בבית. ואימי, גם היא דיברה עברית. הוא כתב ספר קטן "סנסיני עץ החיים"	118
119 ושם יש מאמר יפה מאוד, מאמר החינוך, כתוב באש להבה לכל קודשי ישראל	119
120 וללשון העברית ולתורת ישראל. ושם הוא כותב: "מאמר זה אני מקדיש לבני	120
121 הבכור, ליום זה וזה, למלאות לו עשר שנים וליום שהשפה השלטת בביתי הייתה	121
122 עברית". אם כן, דע לך כשאני הייתי הילד העברי הראשון שדיברתי עברית	122
123 ברוסיה. איתמר בן־אב"י היה הילד העברי הראשון כאן בארץ. והוא כמובן זקן	123
124 ממני בהרבה. אבל ברוסיה הייתי אני הילד העברי הראשון, אפשר לומר. מדוע	124
125 אני אומר זאת? מפני שאני זוכר עד היום איך היו מלגלים עליי אנשים. היו	125
126 אומרים לי: <רד מומע לושן>". אז אני הייתי משיב להם: "זה אצלי לא מומע	126
127 לושן [שפת אימא] אלא בובע לושן. כך הייתי אני משיב. אז הם אחר כך היו	127
128 מלגלים, "רד בובע לושן". מדוע אמרתי להם בובע לושן? מפני שעם הסבא	128
129 והסבתא דיברתי יידיש. אבל עם הוריי דיברתי רק עברית. אמרתי, בתמימות	129
130 הייתי משיב להם. זה היה בבסראביה. אני נולדתי באוקראינה, אבל כשהייתי	130
131 בן שש נתמנה אבי לרב בבסראביה, לא רחוק מאקרמן, בעיירה. ואחר כך עברנו,	131
132 א' בראדון : שם המקום?	132
133 יי אבינרי : בייראמטשא.	133
134 א' בראדון : בבייראמטשא.	134
135 יי אבינרי : כן. ואחר כך הוא עבר, כשאני כבר גדלתי והייתי בן שלוש־עשרה, הוא עבר	135
136 לאונגן, במקום הרב פישמן מימון, שהוא עלה ארצה, ואבי נתמנה לרב במקומו.	136
137 א' בראדון : גם כן באוקראינה?	137
138 יי אבינרי : בבסראביה.	138
139 יי אבינרי : אבל ילדותי הראשונה הייתה בעיירה בייראמטשא, ששם למדתי עברית	139
140 ודיברתי עברית ולשון הלימודים הייתה עברית, כמובן, רק לימודי הקודש.	140

כלומר, תורת ישראל, תולדות ישראל, על ספרות ישראל, חשבון וגאוגרפיה	141
לימדו ברוסית, כמובן. אבל את לימודי הקודש לימדו רק בעברית. תנ"ך, ספרות	142
עברית, תולדות ישראל, דקדוק, רק בעברית.	143
א' בר־אדון: מה זה היה, תלמוד תורה מתוקן,	144
י' אבינרי: זה היה בית ספר מתוקן מרשת בתי הספר שאבי ייסד בבסראביה. רשת בתי	145
הספר העבריים,	146
א' בר־אדון: ה [מילה לא ברורה].	147
י' אבינרי: הראשונים שאבי ייסד. אבי ייסד רשת של בתי ספר, עבריים, בכל הסביבה	148
מסביב לעיירה שבה הוא היה רב.	149
א' בר־אדון: איזו הברה דיברו שם?	150
י' אבינרי: מבטא אשכנזי. אם כן, לאחר שדיברתי עברית מילדותי ולאחר שלמדתי עברית	151
כבר בבית ספר מתוקן כזה שש שנים, באתי ארצה והייתי בן שלוש־עשרה, ברור	152
שדיברתי עברית קְמוּהם. אבל אני דיברתי במבטא האשכנזי ועברתי למבטא	153
הספרדי במשך חודש ימים או חודשיים, אתה יודע ילדים מסגלים להם את	154
הדיבור הזה על נקלה. ואני זוכר שהתלמידים המקומיים, כלומר גם הם ברובם	155
לא נולדו בארץ, היו אחדים אולי שנולדו בארץ. היו משתוממים, מניין לך	156
העברית השוטפת הזאת? והייתי אומר להם: "לא, לא, אני מדבר עברית	157
מילדותי. גם עם אימי דיברתי רק עברית". רק עברית, אינני זוכר אף מילה אחת	158
שדיברתי בידיש עם הוריי, רק עם הסבא והסבתא דיברתי.	159
א' בר־אדון: ודיברתם על כל ענייני החיים,	160
י' אבינרי: =אם כן, אני זוכר.	161
י' אבינרי: על כל ענייני החיים אני זוכר, ואפילו מילים מלאכותיות שאבי התלבט בהם,	162
וקבע אותם לא בצורה נכונה, אבל דיברנו. אני זוכר, למשל, "עגבנייה", לא היה	163
אז השם "עגבנייה". אז היינו משתמשים בשם "מְדִלְעַת", זה לא נכון כלל. דלעת	164
זה ירק אחר, ו"מדלעת" זה שדה הדילועים. אבל אבי קבע לפי מילונים שונים	165
דלעת. אני זוכר היטב, למשל, במקום חלוצה היינו אומרים "תחליץ". הלשון	166
לא הייתה בדיוק אותה הלשון המדוברת כיום, היו הרבה לבטים. היו הרבה	167
לבטים. אני זוכר אפילו, במקום "פטיש" היינו אומרים "הֶלְמוֹת". אינני יודע,	168
הלוא המילה פטיש היא פשוטה, אבל היא עוד לא הייתה שגורה אז בפנינו. עוד	169
ועוד, אבל דיברנו עברית. לא הוצאנו מפינו אף מילה אחת לועזית. ובכן, עכשיו	170
אני חוזר למצב העברית המדוברת בארץ ישראל. אז כאשר באתי ארצה, לא	171
היה בשבילי שום חידוש שמדברים עברית, דיברתי עברית כמוהם. אלא מה,	172
העברית שלי הייתה לפעמים שונה בקצת מילים, כמו שאמרתי לך. למשל, אני	173
לא ידעתי מה זה "מלפפון". עד היום אינני משתמש במילה מלפפון, אם אתה	174
רוצה לדעת. אני אומר רק "קישואים". ואם הירקן איננו יודע, אני מראה לו	175
קישואים ואומר לו. אני אינני יכול לסבול את השיבוש הזה, שיבוש עם הארצי	176
[=של עמי הארץ] אגב בעניין זה, גם האקדמיה מסכימה לדעתי, שקישואים זה	177

	178
באמת שיבוש מסוים. טוב, זה לא חשוב.	179
ובכן, העברית הייתה שוטפת בפי ורהוטה, והייתה יותר ספרותית מלשון	180
דיבורם של [מילה לא ברורה] אבל כולם דיברו עברית רהוטה. ואני זוכר, כאשר	181
נבחנתי וכתבתי את חיבורי הראשון על אליהו הנביא, המורה השתומם על	182
סגנוני הספרותי היפה. ובוה הצטיינתי, בכתיבתי, אין מה לדבר. אבל העברית,	183
עד כמה שאני זוכר, הייתה רהוטה לגמרי בפי המורים וגם בפי התלמידים. לא	184
הייתה ענייה כלל. אבל ספרי לימוד לא היו, היינו רושמים הכול במחברות.	185
ספרי לימוד עבריים לא היו בימים ההם.	186
האם שמת לב לסלנג שנוצר בין כותלי הגימנסיה באותו הזמן?	187
א' בראדון: כמעט שלא היה. חוץ ממילים מעטות, בשטח המיני, כמו "למזמז", "מזמזן",	188
"זָרְק" [זָרְק?], אני יודע ועוד, לא היה סלנג שישחית את הלשון. היו מילים	189
מעטות שהתלמידים יצרו להם להנאתם, אני יודע, אבל הלשון לא הייתה	190
משובשת. עכשיו הלשון משובשת באופן רע. בעיקר בהשפעת האנגלית, שכידוע	191
לך, אני נלחם בזה.	192
א' בראדון: באיזו לשון הייתם משחקים שם? בערבית?	193
י' אבינרי: אינני זוכר בכלל משחקים מיוחדים. רק בשעת הפסקות היינו משחקים	194
משחקים קלים, הכול בעברית. גם שיעורי ההתעמלות, הכול היה בעברית.	195
וכשהיינו יוצאים לעסוק בעבודת אדמה שם בגינה, היינו שרים שירים עבריים,	196
"העבודה היא חיינו" וכולי, הכול היה בעברית. אינני זוכר שום משחק באיזה	197
לשון זרה.	198
א' בראדון: האם הזדמן לך באותו הזמן לשמוע את הניב הגלילי המיוחד, "מסביב לחלב	199
הלבן"?	200
י' אבינרי: זה רק שמעתי,	201
א' בראדון: 'שבעה זבובים נפזים'.	202
י' אבינרי: שמעתי מפי אנשים שהיו בגליל התחתון, והיו שם תלמידים של יצחק אפשטיין,	203
ויצחק אפשטיין נטה מאוד להנהיג בי"ת בלבד, בי"ת דגושה. אז היו אומרים	204
בצחוק, עם הזבובים עפים על הלפיבות, אני יודע, בצחוק היו אומרים את זה.	205
אבל אני יודע שעד הזמן האחרון, אני הכרתי במטולה איכר אחד או שני איכרים	206
שהיו רגילים קצת בדיבור הזה שנשאר להם, אבל עכשיו לא נשאר מזה זכר.	207
אולי בסג'רה, אולי במטולה עוד נשאר. כי תמיד לגלגו על זה. ליצחק אפשטיין	208
הייתה חיבה לזה, אני אומר לך, מפאת חיבתו לערבית, שבערבית יש רק בי"ת	209
דגושה. והוא חשב על ידי זה לפתור כמה בעיות, אתה יודע, בעיית ה'בי"ת הרפה	210
והדגושה הזאת הלוא זאת היא בעיה לא קלה בעברית. אז הוא חשב לפתור את	211
ה', את השאלה ועל ידי זה להתקרב לערבית. אבל זה היה ניסיון שלא הצליח.	212
פה ביפו, בתל אביב, בזמן ההוא בשנת תרע"ד לא שמעתי.	213
א' בראדון: ודאי שלא,	214
י' אבינרי: אף אחד לא דיבר ככה.	

	215	א' בר־אדון :	זה היה מיוחד לגליל,
	216	י' אבינרי :	כן.
	217	א' בר־אדון :	העליון בזה.
אבל עם יצחק אפשטיין דיברתי הרבה פעמים, זה היה איש יקר. איש יקר. אתה	218	י' אבינרי :	
הכרת את יצחק אפשטיין? אומר לך את האמת, אלה הם דברים שאינם נוגעים	219		
לעניין הלשון, אבל אני לא אוכל לשכוח את יושר לבבו של האדם היקר הזה.	220		
אני הרציתי עליו ברדיו כאשר מלאו לו שמונים שנה והוא ישב והאזין לשיחתי.	221		
כי אני אינני אוהב להספיד אנשים, אני אוהב לדבר עליהם בחייהם. ואומר לך	222		
את האמת, אני הייתי מערער מאוד על הרבה מחומרותיו היתרות. והייתי צעיר	223		
אז, אפילו לא הייתי בן שלושים, והייתי כותב בחריפות. והוא היה בא לביתי	224		
ומדבר איתי במין נחת כתלמיד היושב לפני רבו. לא אוכל לשכוח אותו. איזה	225		
אדם יקר. איש אחר, רגיל מתמלא חמה וכעס, אח, זה היה אדם בעל אופי שאין	226		
כמותו. אני ממש הייתי מתבטל מפני יושר לבבו.	227		
	228		
אז כאן הזכרתי קודם את שמו של ברל כצנלסון, הוא לא אמר לי את זה, את	229		
הדבר הזה לא שמעתי מפיו, אבל שמעתי מפי עדים מהימנים שברל כצנלסון	230		
בבואו ארצה לא ידע לדבר עברית, אז הוא התחיל לדבר בלשון התנ"ך. הוא ידע	231		
תנ"ך היטב. הוא היה מדבר, היה מוצא את הדרוש לו באוצר התנ"ך, וכך היה	232		
מדבר. בזמן הראשון, אולי חודשים תמימים דיבר בשפת התנ"ך. לפעמים היה	233		
אפילו לצחוק בדיבורו המשונה. אבל זה אני שמעתי מפיו, שהוא אמר לי:	234		
"אומרים לי שאני אנהיג ב"דבר" סגנון פשוט וארד להמוני הפועלים, להמוני	235		
העם. ואני אומר, אני רוצה להעלות אותם ולא לרדת אליהם". אלה הדברים	236		
ששמעתי מפיו. וכידוע לך, סגנונו של "דבר" היה המעולה שבכל העיתונות	237		
שהופיע אז. אז אולי היו בסך הכול שני עיתונים, אינני יודע. לדאבונו, כמובן,	238		
ירד הרבה מאז, אין מה לדבר. אבל ברל היה שוקד מאוד על תקנת סגנונו של	239		
"דבר". ואלה המילים ששמעתי מפיו: "עד שהם אומרים לי לרדת אליהם, אני	240		
רוצה להעלות אותם". ולפיכך גם ייחד לי מדור לשוני ב"דבר" והיה נהנה מאוד	241		
ממאמריו.	242		
	243		
זה היה משגה היסטורי של בן־יהודה שהוא הנהיג את המבטא הספרדי, זה אני	244		
אומר לך את האמת. זאת היא לא דעתי אני בלבד. משגה היסטורי, מבטא	245		
משובש לכל הדעות, נוגד את כל חוקי הדקדוק העברי, והמבטא התימני, שהוא	246		
דומה מאוד למבטא הליטאי, שהם כל כך רחוקים במקום, אתה מביין? זאת היא	247		
עדות ברורה שזה היה המבטא שבו פחות או יותר דיברו אבותינו בימי קדם.	248		
אתה יודע, לי יש מגע קרוב עם תימנים. אני בכלל מחבב מאוד את התימנים.	249		
אני גם כתבתי עליהם מאמרים, גם על המבטא התימני. ואני אומר לך, התימנים	250		

הולכים ונעלמים. למשל, אספר לך עובדה אחת. אתה יודע שהתכלאל התימני,	251
הסידור שלהם, שונה בהרבה מהסידור של האשכנזים והספרדים. אני עברתי	252
על כל התכלאל לפני הרבה שנים. עכשיו, אני שואל את התימנים, יש לי ידידים	253
תימנים, אמרתי: "אצלכם הנוסח כך וכך". אז הם מחייכים ואומר: "אנחנו	254
מתפללים כמו ספרדים". אמרתי: "מה זאת אומרת כמו ספרדים?" הוא מוציא	255
סידור ספרדי ואומר: "כך אנחנו מתפללים". אמרתי: "זה לא התכלאל". הוא	256
אמר: "תכלאל זה, זה, זה בלדי, זה כבר לא מתפללים. אנחנו מתפללים היום	257
כמו ספרדים". נו, אתה מבין? הוא צוחק כבר על עצמו. אני מדבר איתך לא על	258
תימנים צעירים, על הזקנים, אנשים בני שבעים, ששם בתימן היה מתפלל כך	259
הוא נמצא כאן עשרים שנה בארץ, הוא כבר אפילו איננו מתפלל בסידור תימני.	260
אולי יש יחידים בודדים. יש איזה נוסח בלדי אולי בירושלים, אבל אני מספר	261
לך עובדות על תימנים שאני נפגש איתם, והם מחייכים ואומרים, אנחנו	262
מתפללים בסידור הספרדי. הם אומרים שאין להם התכלאל, הוא יקר מאוד,	263
לא הדפיסו אותו, אינני יודע, תירוצים, הם מתפללים כיום בסידורים של	264
הספרדים. והמבטא של בניהם הוא כבר מבטא ספרדי, נגמר העניין. יש למשל	265
כאן תימנים שאני בקושי מבין את לשונם. הלשון הזאת היא מקורית מאוד,	266
הוא מדבר כמו בתימן. ויש תימנים שמדברים איתם בצורה נוחה, שאני מבין.	267
יש מבטאים שונים, זה לא סתם, אתה חושב תימני אחד הוא מייצג את כל	268
השבט הזה? לא ולא.	269
עוד דבר אני רוצה לומר לך. התימנים, התימנים לא קיבלו כל כך השפעה זרה	270
כשם שקיבלו הספרדים. זאת אומרת, הם היו מושפעים מאוד מערבית, אין מה	271
לומר. הם היו מושפעים מאוד מערבית. אבל לא היו נוטים לשעשועים ככה בגלל	272
השפעה זרה. הם קיבלו השפעה שהיא נשתרשה בהם. הספרדים קיבלו גם	273
השפעה חיזונית, ככה, שטחית. הם קיבלו השפעה מעמיקה מהערבית, אין מה	274
לדבר. כשאני רואה את התימנים מנקדים למשל את המילה "פֶּרֶק", הם	275
מנקדים פֶּרֶק. זה נוקד את חוקי הלשון. אז מה, קיבלו את הפ"א הזאת, הם	276
קיבלו מן הערבית, ויש להם הרבה מאוד סטיות מהדיבור, בלי שיעור. אבל בכל	277
זאת, יש במסורת שלהם קדמות. וכי אני יודע, וכי אני בטוח שבימי דוד המלך	278
דיברו כפי המנוקד בתנ"ך? אינני יודע איך דיברו בימים ההם. התנ"ך מוסר לנו	279
את הניקוד כפי שהיה מקובל בימי הנקדנים, במאה השביעית או השמינית,	280
כשזו היה מקובל לקרוא כך. אבל איך דיברו קדמונים, אינני יודע. וייתכן	281
שבדיבורם נשתמרו מסורות קדומות מאוד שהן נוגדות את הדקדוק המקובל	282
כיום. ומבחינה זאת, יש להם חשיבות. אבל הם אומרים, אה, שהם עוד מלפני	283
היבנות הבית השני, באו למקומותיהם, אם כן, זה נובע ממקור קדום. מפני	284
שהלשון העברית לא הייתה משובשת כל כך. היום הלשון העברית כל כך	285
משובשת, היא מושפלת. היא מושפלת עד שאול תחתיה, אינני רוצה לדבר על	286
זה. זהו נושא המכאיב את לבבי מאוד.	287

	א' בר־אדון :	כך?	288
דורסים אותה, דורסים את הלשון העברית כיום. מצדדים שונים, אתה ודאי	י' אבינרי :		289
קראת את מאמריי על מכת האנגליזציה אני מניח שקראת אותה. ובכן, ליבי			290
כואב על זה ואינני רוצה לדבר על זה. פשוט מאוד.			291
			292
ספרות המאה התשע־עשרה, ספרות התחייה, האם היא מטבעה, הצריכה את	א' בר־אדון :		293
ההתפתחות שבאה לאחר מכן, לא רק בפיתוח לשון של, אה, ספרות עשירה,			294
כלשונו של מנדלי המאוחרת, כלשונו של ביאליק וכדומה, אלא ש־ מעצם			295
התפתחותה התחייב שדיבור עברי במוקדם או במאוחר.			296
עניין זה של השפעה מצד ספרות ההשכלה על הספרות החדשה הוא דבר שאני	י' אבינרי :		297
באופן אישי מתקשה מאוד להשיב עליו תשובה ברורה, מטעם פשוט. שאני לא			298
חייתי באותה תקופה ולא הכרתי את האנשים שהיו מסוללי הדרך. כידוע לך,			299
יש מחייבים ויש שוללים. למשל, ביאליק במאמרו "שירתנו הצעירה" שולל			300
מאוד ומדבר בזלזול על ספרות ההשכלה. הוא היה קרוב לאותה התקופה הרבה			301
יותר ממני, אבל אני חושב שאין לזלזל כל כך. משל למה הדבר דומה? כשרואים,			302
יצור בן יום ואחר כך רואים אותו כשהוא כבר בן שנתיים ושלוש וחושבים, מה,			303
זה לא מהיצור הקטן ההוא, אה, נוצר הדבר הזה. אינני מתאר לעצמי את			304
הספרות החדשה בלי הספרות שקדמה לה. מה פתאום הייתה נושרת ספרות			305
חדשה מהשמיים? יכולים להילחם בספרות ההשכלה, יכולים לחלוק עליה. דרך			306
אגב, ידוע לך שסופרי ההשכלה הם גם יצרו הרבה מילים, הרבה לפני בן־יהודה.			307
אולי שישים, שבעים, שמונים שנה לפני בן־יהודה, ויצרו מילים חדשות, מילים			308
שחושבים שיצר אותם בן־יהודה, כמו "תערוכה" ר, ועוד מילים כאלה. אם כן,			309
משהו שלא כולם כתבו באותו הסגנון של "ירח יקר הולך" כמו שביאליק מביא			310
בזלזול במאמרו ועוד. אלא שהם שאפו גם לסגנון חדש, אם זה שולמן ועוד, והם			311
לא כתבו בסגנון ה"ניתן למשיסה", כמו שאומרים. אם כן, אין אני חושב שיש			312
לזלזל כל כך בספרות ההשכלה ולומר שגם אלמלא ספרות ההשכלה, היינו			313
מגיעים למה שהגענו. זאת היא השתלשלות איטית שבדרך הטבע הביאה למה			314
שהביאה.			315
מה שנוגע להשפעת הספרות בימינו על סופרים ועל לשון הדיבור, הרי אני מרשה			316
לעצמי לפקפק מאוד. כל זמן שהלשון העברית הייתה בעיקר לשון הספר, הייתה			317
גם ללשון הספרות השפעה חזקה מאוד. כשקראו איזה סיפור חדש של ביאליק,			318
או מאמר חדש, אנשים השתדלו לכתוב ככה בסגנון כזה, או סגנונו של אחד			319
העם, שהוא סלל דרך מצד הדיוק, הבהירות, הפשטות ועוד. כיום לשון הדיבור			320
מושפעת בעיקר מלשון העיתונות. אינני חושב שלספרות יש השפעה כלשהי על			321
לשון הדיבור. וידוע לי, למשל, שתלמידים שמכריחים אותם להתעמק בספרי			322
עֲגֻנוֹן למשל, אינם אוהבים את הסגנון הזה והם קצים בו. זה סגנון מלאכותי,			323
דרך אגב, כידוע לך, סגנון מדרשי מלאכותי, לצערי הרב. בכל זאת, אנו מוכרחים			324

לומר שזה לא הסגנון שאנחנו נצרכים אליו. זה סגנון שלא התקבל אף פעם. זה	325
סגנון כבול. ואותו הדבר סגנון של הזו. ויכולים להיות סופרים מעטים שיחקו	326
את הסגנון של הזו ושל עֶגְנוֹן, אבל לידי השפעה על הסגנון של הספרות בכלל,	327
וכל שכן על לשון הדיבור, זה לא יגיע לעולם. זה לא יגיע לעולם. אפילו הסופרים	328
עצמם שאינם מושפעים, שאינם רוצים לכתוב בסגנון פסידו־מדרשי, כמו שאני	329
קורא לזה, גם הם אינם מושפעים ממנו. ובכן, מהו המשפיע העיקרי על לשון	330
הדיבור? רק לשון העיתונות. והעיתון, לשון העיתונות משובשת מאוד, להוטים	331
אחרי כל ביטוי אנגלית שמתרגמים מאנגלית. והעיתונאים אינם יודעים עברית	332
ולהוטים במידה איומה כזאת. אני הבאתי הרבה דוגמאות שבמקום "הצגת	333
בכורה", "הצגת בתולים", אני יודע, דברים כאלה שאבסורדים. "הפלגת	334
בכורה", "הפלגת בתולים". מפני שבאנגלית יש "כיסוי" המאורעות אז בעברית	335
אין "תיאור", יש רק "כיסוי". זה מגיע לידי דברים איומים, אתה מבין? והם	336
רוצים ל-, לגרות את העצבים כל הזמן, וזה עובר ככה ללשון הדיבור, אדם קורא	337
עיתון אז, אה. בא אללי איש אומר לי: "אתה יודע, הוא לא דינח לי כלום", הוא	338
לא מספר, הוא לא סיפר לי כלום על העניין הזה, מה אתה מספר לי בלשון	339
העיתונאים "דינח"? אינך יכול לומר שבנך לא סיפר לך כלום על זה? הבן, אה,	340
איננו מדווח לאביו. דבר בלשון בני אדם. זה משפיע מאוד על לשון הדיבור, לשון	341
העיתונאים משפיעה מאוד. אבל הספרות, אינני חושב שיש השפעה לשונית פה.	342
למעשה שאלתי לא התכוונה לזאת, אלא השאלה הייתה מבחינה היסטורית.	א' בר־אדון : 343
האם מעצם הכתיבה של ספרות המאה התשע־עשרה, ספרות התחייה, האם	344
התבקש מספרות זו מאליה תחיית דיבור עברי?	345
ובכן, אני מרשה לעצמי לפקפק מאוד בדבר זה, האם ספרות התחייה הייתה	י' אבינרי : 346
מביאה לידי תחיית הלשון בדיבור. בכל הערכתי הרבה את האסכולה הזאת של	347
מנדלי, ושל אחד העם, או ביאליק וכולי, תמהני אם היה הדבר מגיע לידי תחיית	348
לשון בפה. אל"ף, הם עצמם פקפקו בדבר ולעגו לזה. אפילו ביאליק בכבודו	349
ובעצמו היה מן המפקקים הגדולים והלועגים לדיבור הארץ־ישראלי. כשהוא	350
עלה ארצה, הוא שינה כמובן את עמדתו. כי הוא ראה דיבור עברי שוטף, בפי	351
ילדים. ולו ביאליק נשאר בחוץ לארץ תמהני אם היה מוציא משפט עברי אחד	352
מפיו. תחיית הלשון העברית כאן היא לדעתי תוצאה מתחיית האומה בארצה.	353
ואני חוזר ואומר שאלמלא בן־יהודה, היו נמצאים אחרים. עם השב לארצו לא	354
ייתכן שלא ישוב ללשונו. זה לדעתי היה הגורם העיקרי. ולו נשאר הכול בתחומי	355
הספרות העברית בגולה, אני כמעט בטוח שזה לא היה מגיע לידי תחיית הלשון	356
בפועל ממש.	357
צינת שהיו לך מגעים רבים עם ביאליק.	א' בר־אדון : 358
כן, דיברתי איתו הרבה. שמעתי מפיו דברים שפרסמתי אותם, ואינם ידועים	י' אבינרי : 359
אלא למעטים. שאפילו בהיותו כאן, היה ביאליק אוהב מאוד לדבר יידיש. ופעם	360
אחת אמר בנאומו דברים אלה, שעליהם, כתבתי ממש היו דברי נבואה, בבחינת	361

ניבא ולא ידע מה ניבא. אלה הדברים הוא אמר במסיבת עונג שבת, בשנת	362
תרפ"ח או תרפ"ט אינני זוכר. הוא אמר: "אם יש תקווה לז'רגון לחיות באיזה	363
ארץ שהיא, הרי זה רק בארצנו". את הדברים האלה אמר ביאליק לא דרך אגב,	364
אלא בנאום מיוחד על יידיש ועברית. וכל הקהל פרץ בצחוק, מה זאת אומרת.	365
הוא אמר: "כן, כן, כן, כן, כן אני אומר לכם. אין לז'רגון תקווה להתקיים בשום	366
ארץ מארצות הגולה". זה היה כמה וכמה שנים לפני עלות היטלר לשלטון. הוא	367
האמין שידברו יידיש כאן, שארית הפלטה תדבר יידיש כאן. כלומר, עד כדי כך	368
הייתה היידיש מושרשת בדמו, שלא מסר את נפשו סתם, אלא הוא האמין	369
שיוסיפו כאן לדבר יידיש. לא בניגוד לעברית, שהעברית לא תהיה מדוברת, אבל	370
כך הוא אמר, אם יש תקווה ללשון הזאת להתקיים באיזה ארץ שהיא, הרי זאת	371
ארצנו.	372
אם כן את הדברים האלה אני אומר בתור עדות לכך שהעברית לא הייתה שבה	373
לתחייה בפי סופרינו שחיו בגולה. עצם יחסם לדיבור העברי בארץ היה יחס של	374
זלזול. וכל שכן שלא היו משליטים את הדיבור העברי שם. מה שהתחיל ל,	375
ללמד עברית בבתי הספר של "תרבות", כידוע לך בליטא, זה כבר היה פועל יוצא	376
של השפעת הארץ על הגולה. אבל זה לא היה פועל יוצא של השפעת הסופרים	377
שהיו בגולה. זה הארץ השפיעה על בתי הספר שילמדו שם עברית. אבל לא	378
הסופרים, אין להם חלק בזה.	379